

Kina, Taiwan og Vesten

Klaus Carsten Pedersen

Det tidligere monopolparti KMT genvandt magten på Taiwan. De fleste vestlige forretningsfolk, politikere og sinologer ser ud til at glæde sig fordi de tror, at Taiwan nu er ved at opgive sin selvstændighed. Men måske forregner de sig

Kina er en fabelagtig succes: Økonomien buldrer fortsat af sted med årlige vækstrater på omkring ti procent, og flere hundrede millioner kinesere har oplevet en enorm forbedring af deres levestandard. Men også udenlandske investorer, eksportører, importører og forbrugere har glæde af det store lands økonomiske vækst. Allerede i 2005 var Kinas eksport af varer og tjenester seks gange større end Danmarks (The Economist, *Pocket World in Figures*, 2008 Edition), og i år vil den formodentlig være ti gange større. Flere og flere turister besøger Kina, og denne sommer følger hele verden OL i Beijing, som er blevet grundigt renoveret til lejligheden.

Der er ikke mange tegn på politisk uro på de indre linjer med undtagelse af etniske mindretalsbefolkninger (tibetanere, uigurer og mongoler) i rigets vidtstrakte udkanter,

som man dog har fuldkommen styr på. Dertil kommer, at Kina er et respekteret permanent medlem af FN's Sikkerhedsråd og i det store og hele opfattes som en stabiliserende faktor, eller i det mindste forholdsvist uproblematisk i international politik. Hong Kong og Macao er leveret tilbage af henholdsvis England og Portugal med tak for lån, og at Rusland tilegnede sig sine fjernøstlige provinser ved 'unequal treaties' med Kina i 1858 og 1860 er tilsyneladende tilgivet.

Taiwan . . .

Men Taiwan er ikke tilgivet, og Taiwans selvstændighed er ikke accepteret. Kina gør krav på øen og truer ganske åbenlyst med at bruge militær magt, hvis Taiwan skulle finde på at formalisere sin faktiske uafhængighed, eller hvis betydende

lande skulle finde på at give Taiwan diplomatisk anerkendelse, eller hvis det i øvrigt trækker for længe ud med Taiwans accept af kinesisk overhøjhed. Mange tvivler på, at Kina vil bringe det så vidt, fordi et angreb på Taiwan sandsynligvis ville påføre Kina selv enorm militær, økonomisk og politisk skade. Men Kina opbygger sine angrebsstyrker og har efterhånden opstillet ca. 1.000 mellemstanceraketter rettet mod Taiwan, og det vil derfor være klogt at tage truslerne alvorligt. Problemet er jo, at trusler, der gentages i en uendelighed uden at blive ført ud i livet, ender med at miste deres troværdighed. Hvis ikke Taiwan leverer en for Kina acceptabel grad af underkastelse, vil Kina blive nødt til at vælge imellem at angribe eller at skrue ned for den aggressive retorik.

. . . er ikke kun Kinas sag

Der er ingen tvivl om, at en eventuel kinesisk angrebskrig ville få yderst dramatiske konsekvenser for de fleste af verdens lande. Alle søfartsnationer ville blive direkte påvirket, store dele af verdenshandelen ville gå i stå, og verdensøkonomien ville blive sat mange år tilbage. Det er desuden tvivlsomt, om USA ville kunne undgå at træde ind i en sådan krig på Taiwans side. Den amerikanske kongres vedtog efter anerkendelsen af Den Kinesiske Folkerepublik i 1979 *The Taiwan Relations Act*, som fastslår:

Det er De Forenede Staters politik

- *at bevare og fremme vidtgående, tætte og venskabelige kommercielle, kulturelle og andre forbindelser mellem De Forenede Staters folk og befolkningen på Taiwan såvel som befolkningen på Kinas fastland og alle andre folk i det vestlige Stillehavsområde;*
- *at erklære, at fred og stabilitet i området er i De Forenede Staters politiske, sikkerhedsmæssige og økonomiske interesse og er af international betydning;*
- *at gøre det klart, at De Forenede Staters beslutning om at etablere diplomatiske forbindelser med Den Kinesiske Folkerepublik hviler på en forventning om, at Taiwans fremtid vil blive afgjort med fredelige midler;*
- *at betragte ethvert forsøg på at afgøre Taiwans fremtid med ikke-fredelige midler, herunder boycott eller embargo, som en trussel mod freden og sikkerheden i det vestlige Stillehavsområde og som et særdeles alvorligt problem for De Forenede Stater;*
- *at forsyne Taiwan med defensive våben; og*
- *at fastholde De Forenede Staters evne til at modstå enhver magtanvendelse eller andre former for tvang mod Taiwan, som kunne bringe befolkningens sikkerhed eller sociale eller økonomiske system i fare.*

Hvordan man end vender og drejer problemet, er det internationalt. Vi har alle meget på spil og dermed en legitim interesse i, at det håndteres med fredelige midler. Vi burde derfor ikke acceptere den kinesiske

påstand om, at det er et internt anliggende, som ingen andre stater skal blande sig i.

Tyndt begrundet historisk krav

Kinas påstand er, at Taiwan er en historisk og umistelig del af det kinesiske fædreland. Men Taiwans oprindelige befolkning var ikke kinesisk. Den var overvejende austronesisk, beslægtet med øbefolkningerne i Stillehavet, som således sandsynligvis er rejst ud fra Taiwan.

Fra omkring det 15. århundrede begyndte flygtninge fra fastlandet at søge ud til Taiwan, hvor de blandede sig med de indfødte. Den første større indvandring var foranlediget af hollænderne, som havde etableret en koloni og handelsstation på den flade, frugtbare vestkyst af øen i 1624. De dyrkede ris og sukkerrør og importerede til formålet arbejdskraft fra fastlandet.

Det hollandske kolonistyre blev væltet i 1661 af en Ming-loyal krigsherre, der på flugt for manchu-invasionen nordfra trak sig ud på øen, som først i 1683 måtte overgive sig til manchu-styrker og underkaste sig Ching-dynastiet.

På det tidspunkt var den hankinesiske befolkning vokset til ca. 120.000; men først omkring midten af det 19. århundrede var der kinesisk befolkningsflertal på øen. Soldater og embedsmænd blev sendt ud til øen på åremål og uden deres familier. Øen blev behandlet og styret

som en koloni; men størstedelen (bjergene og den utilgængelige sydøstkyst) kom først under kinesisk kontrol i slutningen af 1870'erne. I 1885 fik Taiwan status af provins i riget – for ti år senere at blive afgivet til Japan efter kinesisk nederlag i en kortvarig krig mellem de to kejserriger.

Japan styrede og udviklede øen i de følgende 50 år, men måtte trække sig tilbage i 1945, hvor Chiang Kai-sheks kinesiske nationaliststyrker på de allieredes vegne overtog kontrollen. De næste fire år blev Taiwan regeret med hård hånd fra fastlandet, og fredelige protester i februar 1947 førte til, at formodentlig mellem 10.000 og 20.000 overvejende studenter og intellektuelle blev dræbt, og mange flere fængslet og mishandlet.

Da Maos kommunistparti i 1949 tog magten på fastlandet fra nationalistpartiet KMT, trak Chiang sig ud på Taiwan sammen med ca. halvanden million tilhængere, hovedsagelig soldater og embedsmænd og deres familier. De sad på al magt og erklærede Taiwan i militær undtagelsestilstand, mens de hævdede at være hele Kinas legitime regering.

De seks millioner, som boede på Taiwan i forevejen, betragtede invasionen fra fastlandet som en voldelig besættelse, og det skel mellem øboer og fastlandsfolk gør sig i et vist omfang stadig gældende.

Dele af Taiwan har altså været styret fra fastlandet som koloni i ca.

200 år og hele øen som integreret provins i Kina i 1885-1895 og igen i 1945-1949. Fra et europæisk, for slet ikke at tale om et dansk synspunkt, må det historiske argument for Kinas suverænitetskrav forekomme så tyndt, at det grænser til det latterlige.

Kina henviser imidlertid også til det etniske slægtskab og det sproglige og kulturelle fællesskab. Mandarin er som på fastlandet elitens lingua franca; men langt de flestes hjemmesprog er holo, som er beslægtet med sydfujianesisk, og et stort mindretal taler hakka. Dertil kommer austronesiske sprog, som tales af et dusin indfødte folk, som dog tilsammen i dag kun udgør to procent af taiwanerne.

Det er således ubestrideligt sandt, at 98 procent af taiwanerne har ikke bare etniske og sproglige, men også kulturelle rødder på fastlandet.

Taiwansk identitet og udvikling

Men 80 procent af taiwanerne er folk, hvis forfædre slog sig ned på Taiwan før 1895, og de er – med den gamle professor og politiker Peng Ming-mins ord – omtrent så kinesiske, som amerikanerne er britiske.

De har under påvirkning fra mange sider, især Japan og USA, men også det øvrige Asien og Europa, udviklet en kultur og et samfund, der er meget, meget anderledes end det kinesiske, og et stadigt voksende flertal opfatter sig som taiwanere. I

vor del af verden holder vi på, at folk har ret til selvidentifikation, og vi burde derfor kunne enes om, at kineserne ikke har adkomst til at diktere taiwanerne, hvem de er.

De skabte en moderne økonomi længe før kineserne, og målt på købekraftpariteter havde de i 2005 et BNP per capita fire gange højere end kinesernes, på niveau med tyskerne og 30 procent under amerikanernes. De har en fuldt moderne infrastruktur, den mest ligelige indkomstfordeling i Asien og en fuldt udbygget velfærdsstat med undervisning, uddannelse, sygesikring og pension til alle.

Og sidst, men ikke mindst, har de nøjagtig som de fleste øst- og centraleuropæere i løbet af de seneste 20 år skabt et moderne demokrati med lovlig politisk opposition og alt, hvad dertil hører af borgerlige fri- og rettigheder. Man kan frit forsamlе sig, ytre sig i en fri presse og organisere sig i partier, fagforeninger og NGO'er. Valg på alle niveauer må betegnes som frie og fair, og valgdeltagelsen er høj.

Ved Taiwans først frie præsidentvalg i 1996 genvandt KMT's mand Lee Teng-hui posten. Som født taiwaner blev han med rette mistænkt af kineserne for at stræbe efter formel international anerkendelse af sit land, og kinesiske trusler og sableraslen antages at have øget hans popularitet.

Hans modkandidat fra det nye oppositionsparti DPP (Democratic

Progressive Party) var i øvrigt den allerede omtalte professor Peng Ming-min, som tre år forinden var vendt hjem efter 23 år i politisk eksil i Sverige og USA. Ved næste valg i 2000 vandt DPP's kandidat Chen Shui-bian, og han genvandt posten i 2004.

Vestlig 'realpolitik'

Med denne demokratiske udvikling har taiwanerne imidlertid skabt et ubehageligt problem for os i Europa og USA. De har uden voldsanvendelse frigjort sig fra et militærdiktatur, som det var let at vende ryggen. Nu holder et demokratisk Taiwan et spejl op for os, og det er ikke et charmerende billede, vi ser. Det er billedet af en samling lande, der falder over hinanden – og falder hinanden i ryggen – for at tækkes Kina, og som for sælge flere varer og tjenester sælger ud af vore såkaldte værdier – værdier, som vi i andre sammenhænge sender vore unge i krig for.

En sådan opførsel kaldes almindeligvis 'realpolitik' eller statsmandskunst; men er man uheldig, kan man få den i nakken ved en senere lejlighed.

Det nævnte spejlbillede er ubehageligt at se på, og det er ubehageligt at se på, at et demokratisk land med 23 mio. indbyggere trues med erobring eller udslettelse af et udemokratisk naboland med 1,3 mia. indbyggere. Så derfor er vi tilbøjelige til at slå blikket ned eller helt lukke

øjnene. I overensstemmelse hermed får Taiwan almindeligvis ikke megen opmærksomhed i vore medier eller blandt vore politikere.

KMT til magten

Dette forår har dog været lidt af en undtagelse. Ved at vinde først parlamentsvalget den 12. januar og derefter præsidentvalget den 22. marts genvandt de tidligere indehavere af det absolutte magtmonopol, nationalistpartiet KMT, magten i landet, og mange kommentatorer verden rundt drog et højlydt suk af lettelse.

Umiddelbart forkommer KMT-sejren overraskende på baggrund af KMT's historie. Partiet havde holdt befolkningen i et politisk og militært jerngreb fra 1945, indtil opposition blev tilladt i 1987, og da det i mangt og meget var identisk med staten, blev det med adgang til næsten ubegrænsede ressourcer verdens måske mest velhavende politiske parti.

Hvordan kommer sådan et parti tilbage efter otte år i opposition? Lidt på samme måde som kommunisterne kom tilbage i Øst- og Centraleuropa genfødt som socialdemokrater. KMT's politiske rutine og organisation var intakt ligesom store dele af dets netværk blandt samfundets støtter i erhvervslivet, i embedsværket og de væbnede styrker, på TV, på universiteterne og i tænketankene.

Desuden var og er partiets finan-

ser tilsyneladende også intakte, og intet er leveret tilbage til staten. Det er jo et godt udgangspunkt at gå til valg på, og partiets program er selvfølgelig ingenlunde det samme som før. Det markedsfører sig som det kompetente, erhvervsvenlige, internationalt orienterede og Kina-venlige parti.

Det med Kina-venligheden kræver en forklaring, da KMT og Kinas Kommunistparti som taber og sejrherre i en blodig borgerkrig var dødsfjender. Forklaringen er, at dødsfjenderne nok havde kæmpet om magten i Kina; men at de var enige om, at der kun kunne være ét Kina. I parentes bemærket går professor Peng Ming-min også varmt ind for ét-Kina-modellen, bare Taiwan må være fri for at være med.

Kinas udgangspunkt for eventuelle forhandlinger har hidtil været, at Taiwan accepterer Hong Kong-modellen ét-land-to-systemer. Den model blev afvist allerede af Lee Teng-hui og selvfølgelig også af Chen Shui-bian; men også den nyvalgte præsident Ma Ying-jeou fra KMT fandt det nødvendigt i valgkampen at tage klar afstand fra modellen.

Så KMT's Kina-venlighed udmøntede sig i valgkampen på anden vis. Man erklærede at ville åbne for (endnu) flere taiwanske investeringer i Kina, men også for kinesiske investeringer i Taiwan. Men vil åbne for charterflyvninger med kinesiske turister og direkte flyvninger mellem Taiwan og Shanghai til lettelse

for de mange taiwanere, som driver forretning eller arbejder i Shanghai-området. At denne trafik ikke for længst er kommet i gang, skyldes at Kina ønsker den kategoriseret som indenrigsflyvning; mens Taiwan fastholder, at der må være tale om udenrigsflyvning.

Derudover har KMT talt om at etablere en økonomisk union efter europæisk model.

Valgkampen

Disse forbedringer i forholdet til Kina var et hovedtema i KMT's valgkamp; men det var næppe udslagsgivende for vælgerne, som har blandede følelser: man vil gerne have et godt forhold til Kina; men man vil ikke opgive sin selvstændighed.

KMT's formentlig vigtigste tema, der vandt mest genklang blandt vælgerne, var derfor løfter om bedre økonomi. DPP's politik blev fremstillet som fuldkommen fejlslagen, hvilket tydeligt fremgik af, at Taiwans økonomiske vækst i de senere år med 4 - 5 procent har ligget på kun det halve af Kinas. Det blev selvfølgelig ikke nævnt, at meget få andre højt udviklede økonomier i verden har haft så høje vækstrater som Taiwan.

KMT ville således forbedre økonomien ved at knytte den (endnu) nærmere til Kina, mens DPP påpegede, at Taiwan med sammenlagt ca. 150 mia. dollars allerede er den suverænt største udenlandske investor

i Kina og dermed er rigeligt eksponeret. Taiwanske investeringer har skabt 50 mio. arbejdspladser i Kina og tegner sig for 15 procent af Kinas eksport.

Pudsigt nok ville det borgerlige KMT give økonomien en indsprøjtning ved at investere astronomiske summer i den allerede ganske effektive infrastruktur, mens det mere socialdemokratiske DPP ville give virksomhederne skattelettelse for at styrke deres konkurrenceevne.

Når DPP ikke i løbet af otte år ved regeringsmagten har fået gennemført ret meget af sin politik, hænger det nøje sammen med, at partiet ikke på noget tidspunkt fik flertal i den lovgivende forsamling, hvor KMT har haft mulighed for at stoppe de fleste DPP-forslag.

Endnu et KMT-valgtema skal nævnes: Korruptionsanklager mod blandt andre den afgående præsident Chen Shui-bians kone. Disse sager har ikke hjulpet DPP, og de vil nu blive ført til doms i fuld offentlighed; men efter det hidtil foreliggende er sagerne små – ikke mindst hvis man sammenligner med, hvad KMT har tilegnet sig gennem tiderne.

Valgkampen og dens resultat kan måske ganske kort sammenfattes således: Det lykkedes KMT at overbevise et flertal af vælgerne om, at Taiwans økonomi er elendig; men at KMT kan gøre noget ved det. Og det er lykkedes KMT at overbevise amerikanerne og europæerne og muligvis kineserne om, at man vil

gøre sig megen umage for at komme Kina i møde, samtidig med at man har forsikret taiwanerne om, at man ikke er ved at sælge juvelen i kronen, Taiwans selvstændighed. De første forhandlinger er gennemført, og der er indgået aftale om charterflyvninger med kinesiske turister.

Vestlig lettelse – i utide?

Vestlige forretningsfolks, politikeres og kommentatorers begejstring for KMT-sejren skyldes, at de fleste forestiller sig, at Taiwan nu af egen drift og/eller tvunget af de økonomiske omstændigheder er på vej ind under Kinas vinger. Man håber, at man dermed fremover ikke bliver nødt til at sælge ud af sine værdier for at holde sig på god fod med Kina, at man bliver lettet for hykleriets byrde, og at man derefter med større glæde kan se sig selv i spejlet.

Det kan dog være, at man forregner sig. Hvis øvelsen skal lykkes, skal KMT levere varen. Det skal forbedre økonomien synligt, og det er ikke sikkert, at der er så meget mere at hente i Kina-tilnærmelsen, som jo allerede er gået meget langt på det økonomiske område. Infrastrukturudbygningen giver økonomisk aktivitet på kort sigt, måske endog overophedning; men de langsigtede resultater kan lade vente på sig, og de lukrative entrepriser bør ikke alt for tydeligt gå til vennerne.

Og balancegangen i forhold til Kina kan blive svær. Hvor meget kan

KMT give kineserne uden at tage noget fra taiwanerne, som de ikke vil af med. Vestlige iagttagere narrer sig selv, hvis de tror, at det solide flertal af taiwanere, som ifølge talrige meningsmålinger foretrækker at bevare status quo i forhold til Kina, faktisk ikke ønsker formel selvstændighed og sæde i FN, WHO m.fl. internationale organisationer. Man skal huske, at når taiwanere svarer opinionsmålere og afgiver deres stemme er det vel vidende, at Kina kigger dem over skulderen.

Hvis man stiller spørgsmålet på en anden måde, hvis man spørger, hvilken status de ville ønske for Taiwan, hvis de ikke havde Kinas krigstrussel hængende over hovedet, svarer 80 procent, at de ville foretrække fuld formel selvstændighed.

Kinas mulige alternativ . . .

Det tragiske er, for nu igen at citere professor Peng Ming-min, at Taiwan umiddelbart ville blive Kinas bedste ven i verden, hvis Kina ville demontere sine raketter og offentligt afstå fra enhver magtanvendelse i håndteringen af det indbyrdes problem.

Kinas mange venner i verden kunne hjælpe til ved at forsikre Kina om, at deres agtelse for landet ville stige til hidtil usete højder, hvis det kunne se sig i stand til at tage et sådant skridt. Mange kinesere og udenlandske iagttagere hævder, at regimet i Beijing umuligt kan gå på kompromis her, fordi befolkningen

ikke ville tolerere det; men den påstand forekommer lidet troværdig. Regimet er med sin nationalistiske retorik klatret op i et meget højt træ, og heri ligner det mange andre regimer med legitimitetsproblemer. Kommunismen som legitimerende ideologi er død; men regimet legitimerer sig i dag med sin enormt vellykkede økonomiske politik og med OL og en hel del andet.

Det burde ikke længere være nødvendigt at slå så hårdt på de nationalistiske trommer. Kinas styrke, lykke og velstand burde ikke afhænge af besiddelsen, med det gode eller med det onde, af et lille land, som ikke ønsker at blive besiddet, og retorisk vil regimet sikkert være i stand til langsomt og forsigtigt at klatre ned af det høje træ igen.

. . . og vort

For taiwanerne giver Kinas voksende økonomiske styrke og velstand anledning til både håb og frygt. Håbet er selvfølgelig, at Kina får psykologisk og politisk overskud til at lade Taiwan i fred. Frygten er, at det ikke sker, og at den økonomiske styrke bruges til at opbygge en knusende overmagt, som så i tidens fylde på den ene eller anden måde bringes i anvendelse.

Det ville måske mindske risikoen for fatale fejlkalkulationer fra Kinas side, hvis USA ville gøre det lysende klart, at *The Taiwan Relations Act* stadig gælder. Fra EU's side burde man

gøre det klart, at våbensalg til Kina vil være betinget af, at Kina afstår fra magtanvendelse mod Taiwan. En sådan betingelse ville uden tvivl glæde USA, som hvis udviklingen skulle løbe helt af sporet, kunne komme til at kæmpe mod europæiske våben i kinesiske hænder.

Politikere og kommentatorer kunne hjælpe til ved at lægge sprogbru- gen lidt om. En ting er, at kineserne taler om taiwanske provokationer, 'som kan være krigsfremkaldende' – i klar tekst, 'som kan medføre, at vi smadrer dem'. Det virker absurd, at så mange i Vesten accepterer syns- punktet, og kalder det farlige provo- kationer, når gode demokrater for- søger at stå fast på demokratiske grundværdier.

De tusinde kinesiske raketter ret- tet mod Taiwan er til gengæld en provokation ud over alle grænser, og det samme er angrebstruslerne, hvad enten de er nedfældet i en

'lov' eller ytret af en politisk eller militær leder. Hvis politikere og kommentatorer ikke finder det op- portunt at anfægte disse kinesiske tiltag, burde de som minimum af- holde sig fra at belære taiwanerne, som ikke truer nogen.

Og selvfølgelig burde taiwanske ledere kunne besøge EU. Hvis den stiltiende forståelse om, at man næg- ter visum til dem stadig gælder, bur- de den afløses af en stiltiende forstå- else om, at enhver pæn og ustraffet, folkevalgt taiwansk demokrat selvføl- gelig kan få visum til at besøge os.

Eller man kunne komme ud over vanskeligheden ved ganske enkelt at give alle taiwanere ret til indrejse uden visum, en ret som Taiwan alle- rede har givet alle EU-borgere.

Klaus Carsten Pedersen er direktør i Det Udenrigspolitiske Selskab. Han har i 15 år fulgt udviklingen i Taiwan og besøgt øen fem gange.